

inspiratiemap

Zohra's feestje

ZEBARBAR & De Studio

 Vlaanderen
verbeelding werkt

 De Studio

Zohra's feestje

ZEBARBAR & De Studio

Yamina is acht jaar en houdt niet van verjaardagsfeestjes. Als haar oma Zohra 70 jaar wordt, organiseert haar mama Fadila een verrassingsfeest. Maar oma Zohra is helemaal geen feestbeest en het feest wordt dan ook een groot fiasco. Yamina vraagt zich af waarom oma Zohra net als zichzelf niet van feestjes houdt. Samen gaan ze op tocht door de herinneringen van oma Zohra, op zoek naar het antwoord. Herinneringen aan Algerije waar oma Zohra geboren is, aan bomen vol olijven, aan Bakri de ezel en aan de tocht van oma Zohra naar België.

Zebarbar pakt een mooi en gevoelig thema aan: de geheimen van grootouders en de speciale band tussen de kleinkinderen en hun grootouders. In februari 2021 speelde een onlineversie van de voorstelling voor de bibliotheken in Brussel en daar bleek dat het thema alle kinderen beroerde. De gesprekken nadien waren levendig en intens. Veel kinderen met migratieachtergrond hebben te maken met een breuk in de familiegeschiedenis: grootouders die alles hebben achtergelaten en die een nieuw leven in een onbekende omgeving moesten opbouwen. Iedere familie heeft zo zijn breuk of trauma en iedere familie gaat daar verschillend mee om.

De Studio werkt samen met ZEBARBAR om nieuwe verhalen te vertellen in een superdiverse samenleving. De verbindende kracht van verhalen en theater kleuren het palet van de verbeelding in de stad.

van & met Yamina Takkatz **spel** Yamina Takkatz & Anna Saveniers **compositie** Han Stubbe **regie** Michai Geyzen **dramaturgie** Ans Vroom **licht** Jeroen Wuyts **scenografie** Ruby Renteurs **productie** De Studio & ZEBARBAR **met de steun van** de Vlaamse Overheid & de Stad Antwerpen **tekst inspiratiemap** Ilse Daems **vormgeving inspiratiemap** Simon Van Roosbroeck

Index

1. Kind van twee culturen	4
Hou een <i>tertulia</i>	5
Doe een <i>isibongo</i>	6
Een broodje aarde	7
Wanneer noem je een land 'mijn' land	7
2. Drie generaties tijd	8
Filosofische vragen	9
Hoe lang duurt 1 minuut?	10
De tijd wegen	10
De tijd in woorden vangen	10
De tijd tellen in oma's en in schildpadden	10
De tijd vasthouden	10
De tijd beleven: maak zelf een zandloper	11
Voorwerp uit het verleden	11
Toekomstgedicht	11
3. Me, myself and I	12
Kies jij wie je bent?	13
Word je iemand anders als je je verkleedt?	13
Selfies	14
Het museum van jezelf	15
<i>Maar ik ben Frederik, zei Frederik</i>	15
Het oordeel van anderen	16
Comfortfood voor je identiteit	17
4. Feestbeesten	18
Griezelfuif met horrorsnoep	18
Een croque monsieur 'strijken'	19
Zing de Zohrasong	19
5. Interview met Yamina Takkatz	20

1. Kind van twee culturen

Hoe het voelt om een kind te zijn van twee culturen, is één van de hoofdthema's van deze voorstelling. Op school wordt echter nog té dikwijls vooral gefocust op de cultuur en de taal 'van hier' en worden kinderen enkel daaraan afgemeten. Draai dat eens om.

Hou met je kinderen een *tertulia* en/of doe een *isibongo* [zie verder]. Laat hen kennismaken met de uitspraak van Tomson Highway [zie hieronder] en een huis tekenen met maar één venster. Waar kijkt dat zielige ene raam dan op uit? Bespreek met je leerlingen de quote van Loic (10j), zoon van een Congolese moeder en Antwerpse vader: 'Ik een **half**bloed? Nee, ik ben juist een **dubbel**bloed!'

***Wie maar één taal spreekt,
is als iemand die in een huis
woont met maar één raam.***

Tomson Highway | Cree Indian uit Canada

Hou een *tertulia*

Tertulia is een gesprek voor mensen die verschillen en aan die diversiteit geen grenzen opleggen.

De vergaderzeden- en gewoontes zitten diep in ons. Wil je met elkaar in gesprek gaan, dan spreek je eerst af wie het gesprek leidt, wat de agenda is, of er iets moet worden besloten, hoelang het gaat duren en wie het verslag maakt – om slechts een paar van de verplichtingen die we onszelf opleggen te noemen. Voor zulke conventies zijn allerlei redenen te geven, maar toch: hoe zou het zijn om een gesprek van al deze voorschriften te bevrijden?

Een tertulia is een gelegenheid om deze vrijheid te ervaren en weer te genieten van de diversiteit die een goed gesprek onder gelijken kenmerkt. Met welk doel? Leerlingen plaatsen fascinaties, vragen, verhalen of denkbeelden niet tegenover elkaar maar achter en naast elkaar. Net als een spel ontstaat een tertulia ter plekke: in onvoorspelbare bijdragen, verrassingen en reacties.

In een tertulia volg je de dagelijkse werkelijkheid: kinderen hebben verschillende interesses en uiteenlopende associaties bij een onderwerp of gebeurtenis, drukken zich in verschillende talen uit, of komen er met hun gedachten niet uit en willen daarom eerst wat stamelen en uitproberen om te zien wat dat oplevert. Of ze willen het eerst over iets anders hebben omdat dit is wat hen bezighoudt. In een tertulia is er tijd voor elkaar, tijd voor ieders eigen bijdrage, zoals in een gesprek onder vrienden.

Taal is daarbij belangrijk. Want, zo zei Heidegger het *‘taal is het huis van het zijn.’* Leerlingen die aan een tertulia deelnemen zijn zoals huisgenoten. Vroeger betekende dit dat allen dezelfde moedertaal hadden maar die kans wordt steeds kleiner. Tertulia is de oproep om op te houden met gesprekken in een taal die slechts voor een deel van de deelnemers hun moedertaal is. Hoe meer talen, hoe meer vreugd. In een tertulia zet je de stap van *‘ik zie het zo’* naar *‘kijk met mij eens hiernaar in de volgende taal’*. Wie maar één taal spreekt, zo zei Tomson Highway, Cree Indian uit Canada en voorvechter van meertaligheid, is als iemand die in een huis woont met maar één raam.

Ook de inhoud van een tertulia wordt gekenmerkt door diversiteit: je bent vrij om datgene ter sprake te brengen wat ertoe doet, van belang is, uitnodigt tot nader onderzoek. Aan een tertulia hangt geen beperking vast en er gaat geen opdeling aan vooraf.

Bij een tertulia is er dus:

- geen doel
- geen stappenplan
- geen gespreksleider
- niet één thema
- niet één taal: iedereen spreekt zijn/haar eigen moedertaal
- geen samenvatting
- geen conclusie: de uitkomst is zo divers als de bijdragen aan het gesprek.

Ik hou bij mij op school regelmatig een tertulia. Aan het einde van het gesprek vertellen we elkaar: wat neem je van dit gesprek mee? Wat was nieuw voor je? Waar heb je van genoten? Waar ga je nog eens verder over nadenken?

Doe een isibongo

Isibongo is een oefening in het in woorden uitdrukken van je bewondering. In veel culturen bestaan vaste vormen om bewondering uit te drukken. Bij een promotie aan de universiteit is er bijvoorbeeld altijd een 'laudatio': een lofprijzing op het behalen van de graad van doctor.

Werkelijk uiting geven aan bewondering vraagt subtiliteit en persoonlijk onderzoek. Hoe breng je onder woorden wat je in de ander waardeert, waar je ontzag of respect voor hebt, waar je tegen opkijkt? Door je bewondering uit te spreken til je iemand uit boven de rest, daardoor zet je hem wat op afstand. Tegelijk prijs je jezelf gelukkig zo dicht bij degene die je bewondert te kunnen zijn. In bewondering gaan afstand en nabijheid samen.

Een bijzondere manier van bewonderen is de ander namen te geven: jij bent een groot kampioen, een onverzettelijke doorzetter, jouw uithoudingsvermogen is onuitputtelijk. Dat gebeurt in een isibongo, een lofzang uit Zuid-Afrika. Bongo betekent prijzen/danken, maar ook 'bij zijn naam noemen'. Isibongo is de naam die jou en de jouwen toekomt. Je kan een familie of groep met eenzelfde isibongo aanspreken. Vandaar ook de regel: je mag niet trouwen met iemand die dezelfde isibongo heeft. Wie de isibongo voordraagt heet 'imbongi'. Het is zijn taak om dat luid en in hoog tempo te doen.

De kracht van de isibongo bestaat uit de ritmische herhaling, het in hoog tempo achter elkaar noemen van woorden/namen die je met elkaar kan associëren. In een isibongo is er ook ruimte voor kritische kanttekeningen. Niet in de zin van 'minpuntjes' maar bedoeld als aanmoediging om een nog grotere hoogte te bereiken.

Een isibongo maken en voordragen vergt enige training en herhaling baart kunst. Maar het is een goeie oefening in niet zomaar zonder meer 'liken' maar helder analyseren wat je in iemand goed vindt en bewondert en waarom. Het is ook een goeie oefening in het eens loslaten van onze afstandelijke, kille rationaliteit en het omarmen van een Zuiders warm pathos.

Hieronder de isibongo die Arthur van het vierde leerjaar schreef en voordroeg voor zijn klasgenoot Hamza.

HAMZA
held van het skatebord
durver van de turnles
god van de bal

HAMZA
held van het skatebord
durver van de turnles
god van de bal

HAMZA
held van het vierde
duivel van 't school

HAMZA
[X oneindig]

Een broodje aarde

Vertel aan je klas over het begrip ‘tegenvoeter’ en leg hen dat begrip uit. Doe daarna een bijzonder experiment:

Neem contact op met een school/klas aan de ‘andere’ kant van de wereld. [Als je met oudere kinderen werkt, kan je hen laten uitzoeken wat de exacte andere kant is van de plaats waar jullie school staat. Er zijn tools die je bij die aardrijkskundige berekening kunnen helpen]

Spreek met die klas aan de andere kant van de wereld een exacte datum en uur af. Op krak dezelfde dag en uur leggen jullie een halve sandwich met ‘smos’ omgekeerd op die plek. En je vraagt de klas aan de andere kant van de wereld om hetzelfde te doen met ‘beleg’ dat voor die regio typisch is. Maak een foto en vraag je tegenvoetersklas om dat ook te doen. Op dat moment hebben we een ‘earth sandwich’: een boterham waar een ganse planeet tussenligt. Een boterham met de hele aardbol als beleg!

Wanneer noem je een land ‘mijn’ land

Bespreek met je klas eerst het begrip ‘land’.

- wat is een land?
- wanneer noem je een land ‘mijn’ land?
- kan iemand twee landen hebben?
- kan een land ook verdwijnen?

Laat ze dan zelf een eigen land bedenken.

- hoe heet jouw land?
- wat is de hoofdstad?
- hoe heten de rivieren?
- hoe zien de monumenten eruit?
- wat zijn typische gerechten in jouw land?
- wie is er de baas?
- voel je je thuis in jouw land?
- wat staat er op de postzegel van jouw land? [teken die postzegel]

Bespreek met hen wat ‘je thuis voelen’ betekent.

- wanneer voel je je ergens thuis?
- kun je je ergens thuis voelen waar je niet woont?
- kun je ergens wonen zonder je er thuis te voelen?
- zijn er mensen die zich overal thuis voelen?
- kunnen dieren zich ergens thuis voelen?
- kunnen dingen [voorwerpen] zich ergens thuis voelen?
- kunnen gedachten zich ergens thuis voelen?
- kunnen gevoelens zich ergens thuis voelen?
- mogen vreemdelingen binnen in jouw land?
- hoe herken je een vreemdeling?
- doen vreemdelingen vreemde dingen?
- hoe lang blijf je een vreemdeling?
- kan iedereen een vreemdeling zijn?
- waarom willen mensen naar vreemde landen gaan?
- kunnen vreemdelingen gewone dingen doen?
- kun je een vreemdeling zijn in je eigen land?
- kun je een vreemdeling zijn voor jezelf?
- stel dat er nergens nog vreemdelingen zijn, hoe zou de wereld er dan uitzien?

2. Drie generaties tijd

Zohra's feestje gaat over 3 generaties: er is Yamina die 8 is, haar moeder Fadila en haar oma Zohra. Zohra's feestje omspannt dus ook een hele 'tijd'.

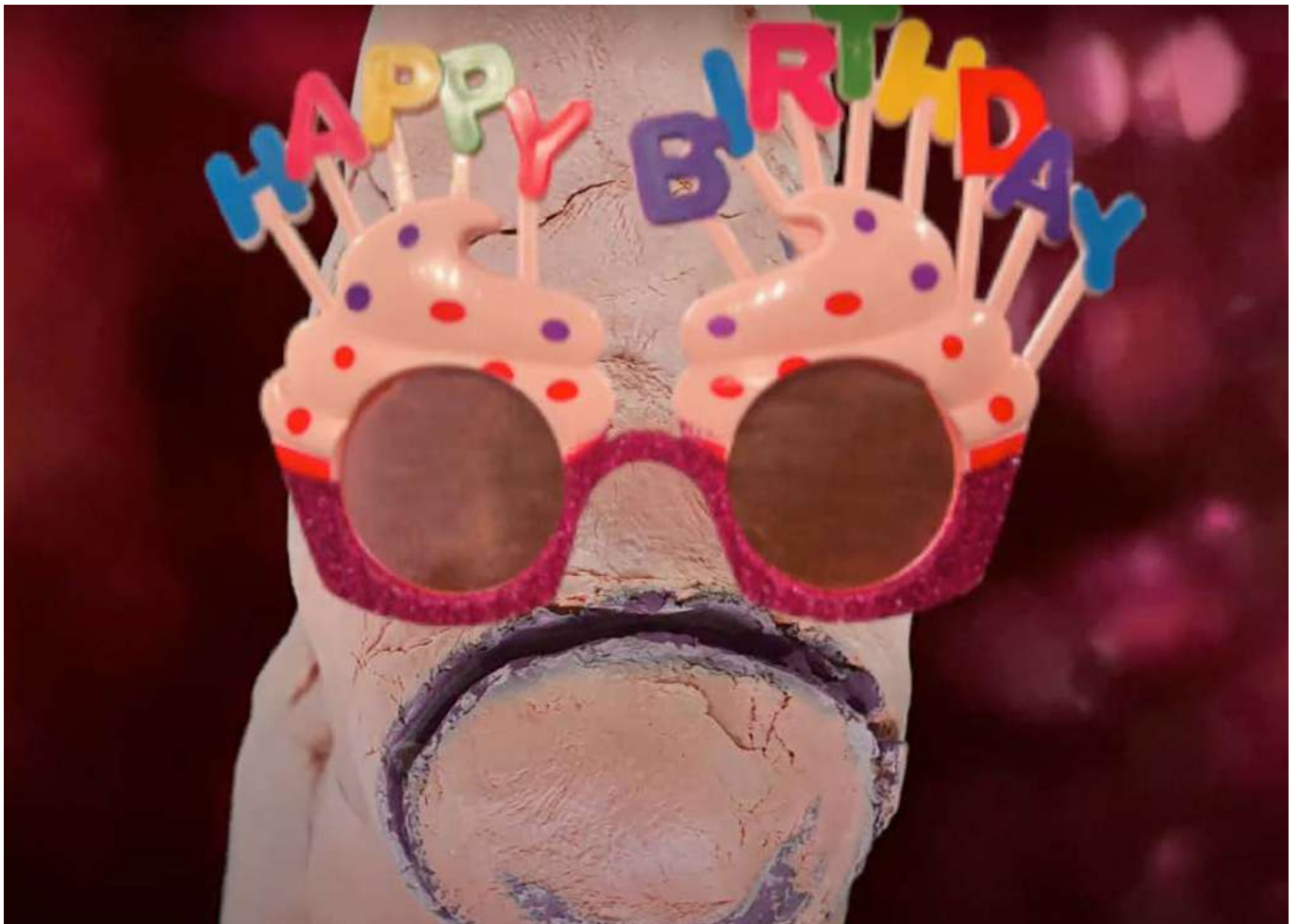
Volwassenen en kinderen beleven tijd op een hele andere manier: een jaar voor een kind van acht is één achtste van zijn leven. Een jaar voor een volwassene van 40 is een veertigste van zijn leven, voor iemand van 80 een tachtigste...

In de beleving van volwassenen raast de tijd als een lawine steeds maar harder en sneller, tijd lijkt er constant te verdwijnen in het niets terwijl ze er net zo'n nood aan hebben. In de beleving van kinderen zijn zomervakanties eindeloos, duren autoritten tussen Antwerpen en Mechelen eeuwig en tien jaar, zijn feestjes al gedaan nog voor ze zijn begonnen en zijn er constant van die volwassenen die maar blijven zeggen 'we vertrekken binnen 5 minuten'.

Voor een kind is 'we vertrekken binnen 5 minuten' even onzinnig als zeggen 'we vertrekken binnen afzvagruguti. Ook al zijn die vijf minuten voor ons volwassenen een wezenlijk onderdeel van ons bestaan, voor kinderen zijn het pure nonsens.

Het kost tijd om tijd te begrijpen.

Alan Burdick

Filosofische vragen

wat is tijd? | heeft tijd altijd bestaan? | bestaan er verschillende soorten tijd? | kun je de tijd stoppen? | komt er ooit een einde aan de tijd? | als er geen mensen zouden bestaan, zou er dan tijd bestaan? | stel je eens voor dat de tijd dubbel zo snel zou gaan, zou je dat dan merken? | kunnen we tijd maken voor iets of iemand? | zou de wereld kunnen bestaan zonder tijd? | kun je te laat komen als er geen tijd zou bestaan? | is te laat hetzelfde als niet op tijd? | kan te laat soms beter op tijd zijn dan te vroeg? | mensen zeggen wel eens: beter laat dan nooit, klopt die uitspraak altijd en in alle situaties? | kan je te laat doodgaan? | heb jij soms het gevoel dat je te laat of te vroeg geboren bent? | hoe komt dat? | waarom leven kinderen in een eeuwigheid terwijl voor grote mensen de tijd vliegt? | welke kleur heeft de tijd?

Einstein wist het al. Dat tijd relatief is, merk je volgens hem heel simpel: het maakt immers een groot verschil of je een uur doorbrengt 'met je gat op een gloeiend hete kachel of met je geliefde in bed'.

Uurwerken zijn slechts een manier en methode om tijd te meten. Ze **zijn** de tijd niet. Kloktijd is de meetbare tijd, de manier waarop wij een dag opsplitsen in uren en minuten. Maar onze menselijke beleving van tijd verschilt van activiteit tot activiteit. Zo lijkt de tijd voorbij te kruipen wanneer we iets doen waar we geen plezier aan beleven. En op andere momenten lijkt de tijd voorbij te vliegen. Onze ervaring van tijd staat hierdoor vaak haaks op de gemeten tijd. Het is plezant om kinderen dingen te laten doen die hen tijd anders laten ervaren. Haast je. Geen tijd te verliezen ☺

Hoe lang duurt 1 minuut?

Laat de kinderen van je klas rechtstaan met genoeg ruimte om zich heen zodat ze mekaar niet hinderen. Vraag hen om hun ogen dicht te doen. Als ze denken dat er 1 minuut voorbij is het de bedoeling dat ze stiltejes op hun hurken gaan zitten. Jij houdt de klok in de gaten. Als de minuut voorbij is, mogen ze hun ogen terug opendoen. Je zal versteld staan: sommige kinderen gaan al na 5 seconden zitten. Bij anderen duurt het langer, soms tot 2 of meer minuten. Maar er zijn er ook die vrijwel exact na 60 seconden gaan zitten.

De tijd wegen

'Weeg' de tijd eens in plaats van hem te meten.
Hoeveel gram zand is er nodig voor 15 seconden [zandloper]tijd?

De tijd in woorden vangen

Zoek woorden die exact 1 seconde duren [ik verklap er twee: Mississippi en eenentwintig] en tel dan luidop met die woorden: een eenentwintig, twee tweeëntwintigs, drie drieëntwintigs ... zeventertig Mississippi's ...
Tijd krijgt plots een heel ander gevoel.

De tijd tellen in oma's en in schildpadden

Een mens wordt in ons land gemiddeld 80 jaar oud.
Bepaalde schildpaddensoorten worden gemakkelijk 150 jaar oud.
Tel eens in 'grootmoeders of grootvaders' en in schildpadden in plaats van in jaren. Hoeveel opa's is de guldensporenslag geleden?
Hoeveel schildpadden is het gebouw van jouw school?
Tijd krijgt daardoor op slag een andere dimensie.

De tijd vasthouden

Laat de kinderen ervaren dat herinneringen een manier zijn 'om de tijd vast te houden, en dat je een 'loopje kan nemen met de tijd' door iets in een 'loop' (herhaling, lus) te stoppen. Vraag heb om een foto van zichzelf als baby mee te brengen. Bespreek met hen de vraag 'of zij nog dezelfde mens zijn als toen?'

De tijd beleven: maak zelf een zandloper

Zolang kinderen nog worstelen met 'klok lezen', zijn zandlopers duizend keer handiger om hen gevoel voor tijd te laten beleven.

Natuurlijk bestaan er 'prefab' zandlopers: van 3,5,10,15,...minuten.

Maar het is plezant om de boel eens om te draaien: laat de kinderen van je klas zelf zandlopers maken en daarna meten hoeveel seconden of minuten hun zandloper aangeeft.

Wat heb je nodig?

- fijn, wit en heel droog zand | keukenzout doet het ook prima
- [droge] kleurstof voor voedingsmiddelen
- twee transparante petflesjes met schroefdop | met glazen buisjes of bokalen kan het ook
- een hamer en een nagel
- lijm en/of ducktape

Hoe doe je het?

- Kleur het zand/zout met de [droge] kleurstof voor voedingsmiddelen.
- Lijm de twee schroefdoppen van de flesjes op elkaar.
- [Of maak met ducktape/touw de 2 bokalen of flesjes aan elkaar vast]
- Maak met nagel en hamer een klein gaatje in de schroefdoppen/deksels.
- Vul de ene fles met gekleurd zand/zout.
- Draai de twee schroefdoppen weer vast.
- Draai de fles met zand/zout om en meet de tijd van je eigenste zandloper.

Voorwerp uit het verleden

Laat je leerlingen hun mama/papa en oma/opa interviewen over een voorwerp dat er in 'hun' tijd eerst niet was en nu al opnieuw is afgeschreven of juist nog steeds doodgewoon is.

Toekomstgedicht

Laat je leerlingen antwoord geven op de vragen uit dit gedicht van Bette Westera: komt de toekomst naar je toe?

Vaar ik
mijn eigen toekomst in
een zee van tijd
die voor me ligt
en waar ik in verdrinken kan?

Of ligt de toekomst achter me
en roei ik
met de riemen die ik heb
bij mijn verleden tijd vandaan?

Bette Westera | Was de aarde vroeger plat?

3. Me, myself and I

Zohra's feestje gaat ook over identiteit.

Over jezelf zijn, jezelf zoeken, kwijtraken en soms ook terugvinden ...

Kinderen van nu zijn kinderen van hun tijd.

Ze leren dat ze vooral en altijd 'zichzelf' moeten zijn.

Maar wat is dat nu juist?

Waar zit dat 'zelf' trouwens eigenlijk?

En kan je kiezen wie je bent?

Hierna staan [mogelijke] antwoorden die kinderen vaak op die vraag geven en [mogelijke] vervolgvragen die jij dan kan stellen. Ze zijn gebaseerd op effectieve gesprekken die ik op de lagere school met kinderen heb gevoerd. Het is absoluut niet de bedoeling dat je deze vragen klakkeloos overneemt en afhaspelt. Waarschijnlijk geven jouw kinderen toch andere antwoorden. Dat is juist het heerlijke aan met hen filosoferen: het is en blijft volstrekt onvoorspelbaar. Deze mogelijke vragen, antwoorden en vervolgvragen dienen dus alleen om je te inspireren.

Kies jij wie je bent?

Nee, want ik ben nog veel te klein.

Ja maar:

- Kunnen kinderen niet kiezen?
- Kan je leren kiezen als grote mensen altijd alles voor jou beslissen?
- Kiezen grote mensen wel wie ze zijn?

Nee, want het leven heeft ervoor gezorgd dat ik een meisje ben en mijn ouders hebben mijn naam gekozen.

Ja maar:

- Ben jij alleen wat op je identiteitskaart staat?
- Moet je alles over jezelf kunnen kiezen om jezelf te zijn?
- Kan je van voornaam of van geslacht veranderen?
- Lijken alle meisjes met dezelfde voornaam als jij op elkaar?

Ja, want ik heb mijn eigen karakter en mijn eigen ideeën.

Ja, maar:

- Word je nooit beïnvloed door anderen?
- Heb je je karakter gekozen of heb je het gekregen/geërfd van je ouders?
- Kies je om goed gehumeurd of slecht gezind te zijn?
- Betekent kiezen om jezelf te zijn altijd dat je anders bent dan anderen?

Nee, want ik weet niet wie ik ben.

Ja maar:

- Moet je altijd eerst alles weten vóór je kunt kiezen?
- Kan je nu al jezelf zijn of heb je tijd nodig om jezelf te worden?
- Kan je ooit weten wie je echt bent?
- Helpt wat je elke dag doet niet om te weten wie je bent?

Nee, want ik moet veel dingen doen die andere mensen mij opdragen.

Ja maar:

- Kan je niet weigeren om die dingen te doen?
- Ben je alleen wat je doet?
- Staat wat je moet doen altijd in de weg om jezelf te zijn?
- Kan je ooit helemaal vrij zijn?

Word je iemand anders als je je verkleedt?

In *Zohra's feestje* is maar 1 actrice. Yamina Takkatz speelt alle figuren die in het stuk voorkomen: de kleine Yamina, haar moeder Fadila, haar oma Zohra...

Dat doet ze door zich te verkleden. Niet helemaal maar wel door 'iets' dat typisch is voor die andere figuur aan te doen. Zo maakt ze duidelijk: nu ben ik die persoon en nu die...

Sommige mensen denken dat verkleden 'typisch iets voor kinderen is'. Dat is maar voor een deel waar. Kinderen vinden verkleedpartijen inderdaad meestal wel plezant. Ze kunnen het ook goed. Ze tekenen met krijt een paar lijnen op de grond en wonen in een kasteel. Ze maken hun neus rood, kruipen in de broek van hun vader en zijn een clown. Ze lopen op de hoge hakken van hun moeder en voelen zich Sneeuwwitje. Toch weten kinderen dat die verkleedpartij maar een spel is. Daarom spreken ze in de verleden tijd: 'Ik **was** de koning en jij **was** mijn lakei.' Kinderen weten dat hun spel buiten de werkelijkheid staat. Want die realiteit speelt zich wél in het nu af en in de tegenwoordige tijd.

Grote mensen weten dat niet. Zij zeggen nooit: hij **was** de generaal en zij **was** de koningin. Nee. Grote mensen nemen hun verkleedpartijen serieus. Zij denken dat ze echt zijn. Een generaal draagt een uniform. Dat doen een brandweerman, een politieagent, een non en een verpleegster óók. Als mijn vroegere baas zich verkleedde als burgemeester, droeg hij een lint. Wel boven zijn andere kleren natuurlijk. Want half bloot met een lint rondlopen is meer iets voor een miss dan voor een burgemeester. Toch leek zijn lint wel wat op dat van een missverkiezing. Het had dezelfde kleuren: die van de Belgische vlag. Daarom droeg hij het ook alleen bij speciale gebeurtenissen en bij hoog bezoek. Bijvoorbeeld bij de aankomst van sinterklaas. Een generaal is dus eigenlijk een verklede meneer en volwassenen weten dat. Toch wordt hij voor hen daardoor niet minder generaal. En waarom hebben koninginnen zo'n grote voorliefde voor rare hoeden, denk je? Misschien wel omdat ze alléén dan in staat zijn zich koningin te voelen en omdat ze heimwee hebben naar een kroon.

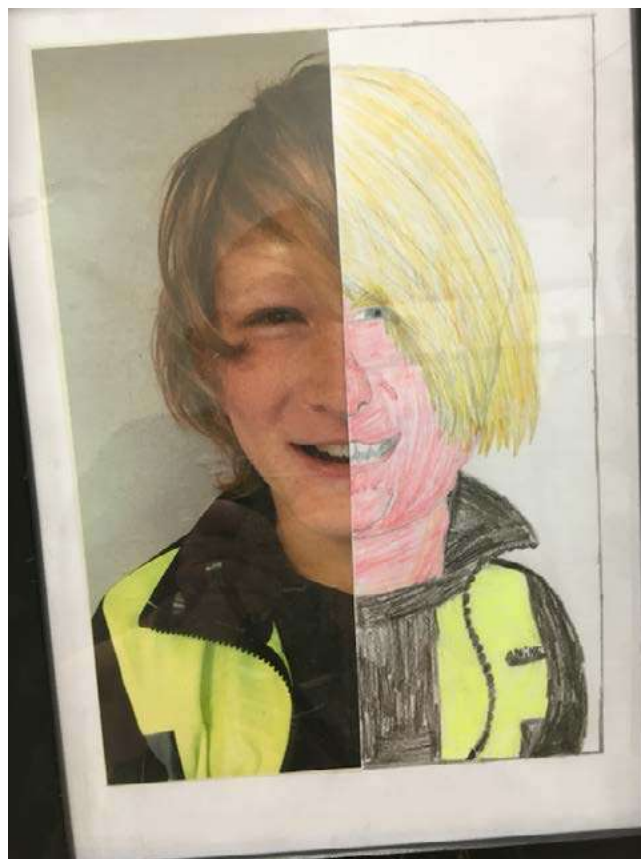
Behalve de verleden en de tegenwoordige tijd is er nog een verschil tussen de verkleedpartijen van kinderen en die van grote mensen. Als kinderen hun verkleedkleren uitdoen, worden ze terug gewoon Jeroen, Amira en Yuan. Volwassenen niet. Onze koning Filip blijft de koning. Zélf op de WC of in bad en in bed. Kinderen durven hun helden terug uitkleden. Grote mensen niet. Wie is er dan het slimst?

[Kijk naar dit kort Engelstalig maar helder en goed verstaanbaar filmpje.](#)

Verzamel daarna verschillende soorten hoofddeksels [een gele bouwvakkershelm, een cowboyhoed, indianentooi, kroon...] en doe hetzelfde met jouw leerlingen.

Selfies

Maak met je telefoon of iPad een foto van ieder kind uit je klas. Print die foto's uit op A4 papier en knip elke foto verticaal in twee. Aan de kinderen die linkshandig zijn, geef je het rechterdeel van hun foto. Aan de kinderen die rechtshandig zijn het linkerdeel. Vraag hen de andere helft zelf te tekenen. Voer daarna het gesprek: welke van die twee helften is het meest 'jij'?

Het museum van jezelf

Spreek met je leerlingen af dat jullie niet gaan zitten wachten tot anderen een museum voor jullie oprichten als jullie dood zijn. Zeg hen dat jullie nu al 'een museum van jezelf' gaan maken. Maar geen gewoon museum. Oh nee. Jullie willen een museum maken met stukjes lichaam. Dat kan. Er zit immers van alles aan je lijf dat er best af kan. Omdat het toch eigenlijk al op een of andere manier een beetje 'dood' is. Zoek samen uit welke dingen dat zoal zijn. Knip een plukje van hun haar af. Bewaar hun nagelrandjes. Laat ze oorsmeer, snotpieten, speeksel, zweet en tenenkaas verzamelen. Allemaal dingen die je kan missen en die dus net zo goed nu al in het museum kunnen. Laat je leerlingen een 'plattegrond' van zichzelf tekenen: eentje waar elke schram, elke buil en elk pukkeltje in kaart wordt gebracht. Maak met gips een afgietsel van hun handen en/of voeten. Zet met lippenstift hun mondafdruk op papier. Maak dan met al die 'persoonlijke plattegronden' een waarachtig en volledig klasplan.

Maar ik ben Frederik, zei Frederik

Een prachtboek om het met je leerlingen eens op een originele manier over 'identiteit' te hebben is *Maar ik ben Frederik, zei Frederik* van Joke Van Leeuwen.

Waarom?

Kinderen verlangen vaak naar later. Ze kunnen bijna niet wachten tot ze zelf groot en volwassen zijn. In hun hoofden zijn al hun problemen dan op slag opgelost. Want dan kunnen en mogen ze –EINDELIJK– alles doen wat ze willen. Toen ik aan Toon van tien vroeg waarom hij zo verschrikkelijk graag nu al een groot mens wou zijn, antwoordde hij: 'omdat ik dan kan stoppen met verlangen om groot te zijn.'

Maar ik ben Frederik, zei Frederik van Joke Van Leeuwen is een zalig boek over het spanningsveld tussen kind of volwassen zijn. Zoals zij wel eens meer doet, draait Joke de boel gewoon om: in plaats van een boek te schrijven over een jongetje dat man wordt, gaat het verhaal over een man die terug een jongetje wordt. Niet alleen uiterlijk, maar ook diep vanbinnen.

Een grappig en spitsvondig maar ook ontroerend verhaal over hoe het voelt om opnieuw kind te worden. Met genadeloos scherpe kanttekeningen over hoe onnozel grote mensen dan tegen je doen. En hoe kinderachtig ze jou behandelen. Een pareltje. Met Joke Van Leeuwen op haar Joke Van Leeuwenst.

Wat en waarover?

Frederik werkt al jarenlang op het Knipkantoor. Daar moet hij nieuws uit de krant knippen er stapeltjes van maken. Bijvoorbeeld de overstromingen bij de overstromingen. En de koninginnen bij de koninginnen. Op een dag stopt hij een uitgeknipt bericht stiekem in zijn broekzak. Dat is nochtans strikt verboden. Toch doet hij het. En dan gebeurt het. Frederik wordt kleiner en jonger. Hij wordt opnieuw een kind. Niemand herkent hem meer. 'Maar ik ben Frederik' zegt Frederik tegen iedereen. De enige die luistert, is het meisje Frommel. Kan zij Frederik helpen? Komt het terug in orde met hem?

Citaat

*En toen gebeurde het.
Frederik werd kleiner. Hij werd kleiner en jonger.
Hij werd zo jong als een kind.*

*Daar zat hij op zijn bureaustoel. In veel te grote kleren.
Hij keek naar zijn handen. Er zaten geen zwarte haren meer op.
Hij voelde aan zijn wangen. Die waren zacht en zonder stoppeltjes.
De mouwen en broekspijpen van zijn pak waren te lang.
Alleen zijn voeten waren hetzelfde gebleven.*

*Dit kan niet, dacht Frederik. Ik ben een meneer.
Hij rolde zijn broekspijpen en zijn mouwen op.
Hij maakte met zijn schaar een extra gaatje in zijn riem.
Zijn broek en zijn onderbroek mochten niet afzakken.*

*Misschien gaat dit weer over, zei hij bij zichzelf.
Het komt omdat ik opeens aan vroeger dacht.
Zijn stoel moest hoger. Frederik wist waar de hendel zat. Hij zoefde zichzelf omhoog.
Dat vond hij leuk om te doen. Hij was vergeten hoe leuk het was.
Hij zag de hele kamer anders als hij een beetje hoger zat. En het uitzicht werd ook anders.
En als hij laag zat, zag hij buiten meer lucht.
Als hij dan ook zijn stoel naar achteren zette, kon hij de vliegtuigen naar ver weg zien
vliegen, met een witte streep erachteraan, alsof de lucht hun kladblok was.
Frederik liet zichzelf vijf keer omhoog zoeven en vijf keer omlaag.
Hij werd er vrolijk van. Ik wist niet dat ik zo'n fijne stoel had, dacht hij.
Ik ga hier voortaan elke dag eerst mee spelen voor ik ga knippen.*

Het oordeel van anderen

Het is moeilijk om jezelf te zijn en te blijven als je voortdurend wakker ligt van het oordeel van anderen. Sociale media maken het de kinderen van nu nóg moeilijker om daar gezond onverschillig voor te zijn dan vroeger het geval was. In Zohra's feestje vertelt oma daarover een prachtig en helder verhaal. Lees met je leerlingen die parabel van de ezel. En ga dan met hen het gesprek aan over op welke punten zij [over]gevoelig zijn voor de mening en het oordeel van anderen.

*Er was eens een mevrouw.
Een heel sterke en slimme mevrouw.
Haar naam was Zahra.
Zahra had een ezel. Een top ezel!
En Zahra had ook een dochtertje.
Een meisje van acht jaar.
Ze had ook een man, maar die
speelt hier verder geen rol.
Zahra, haar dochter en hen ezel woonden
in een dorpje in Noord Afrika.*

*Elke dag gaat Zahra naar de
markt met haar ezel.
Vandaag neemt ze voor de eerste
keer haar dochtertje mee.
Zahra zit comfortabel*

*op haar ezel en haar kleine meisje, heel trots, loopt ernaast.
Stralend komen ze aan op de markt. De mensen beginnen keihard te lachen: 'Kijk die mevrouw!
Wat een egoïst. Ze zit lekker op haar ezel terwijl haar arme dochtertje te voet moet gaan.
Zahra kijkt naar haar dochter en zegt: 'Heb je gehoord wat de mensen zeggen?'*

*De volgende dag gaan ze terug naar de markt. Maar deze keer wisselen ze
van plaats. Zahra zet haar meisje op de ezel, en zelf loopt ze ernaast.
'Amai', roepen de mensen op de markt, 'die dochter van Zahra, wat een
verwend kind! Zomaar lekker op de ezel zitten terwijl haar arme mama te
voet moet gaan! De jeugd van tegenwoordig, totaal geen respect!
En Zahra zegt aan haar dochter: 'Heb je goed gehoord wat de mensen zeggen?'*

*De volgende dag doen ze het weer een keertje anders: Zahra neemt plaats op de rug van
de ezel, pakt haar dochtertje en zet haar erbij. Zo rijden ze samen naar de markt.
'Wow!' roepen de mensen. 'Dierenmishandeling! Arm beest! Schandalig!
Zahra en haar dochter zijn veel te zwaar voor die arme ezel!
Ze hebben totaal geen medelijden met dat beest!'
En weer zegt Zahra: 'Heb je goed gehoord wat de mensen zeggen?'*

*De vierde dag proberen ze iets helemaal anders. Zahra en haar dochter pakken de ezel
op hun rug, en lopen naar de markt. Daar aangekomen zweten ze dikke druppeltjes.
'Waahahaha', lachen de mensen, 'wat een grap! Wie draagt er nu een ezel op
de rug! Die twee zouden ze beter in het gekkenhuis steken! Hilarisch!'
Zahra kijkt naar de ezel en zegt: 'Heb je gehoord wat de mensen zeggen?'*

*En de ezel zegt: 'Wat je ook doet in het leven, de mensen zullen
altijd commentaar hebben en kritiek leveren.*

HI HAA HIHAA

Comfortfood voor je identiteit

Smaken en gerechten spelen dikwijls óók een belangrijke rol in je 'identiteitsgevoel'.
In Zohra's feestje zijn dat olijven. Voor de oma van Yamina zijn ze een levende en warme
herinnering aan het leven 'ginder' én een belangrijke troost voor het leven 'hier'.
Vraag aan je leerlingen welke smaak of gerecht van 'hier' ze 't meest zouden
missen als ze zouden verhuizen naar een 'totaal ander ginder'.

4. Feestbeesten

Yamina van acht houdt niet van verjaardagsfeestjes en haar oma is evenmin een feestbeest. Bespreek met je klas wat er nodig is om van een feest een écht feest te maken. En organiseer dan een out of the box feest zoals er in je klas nog nooit eerder eentje is geweest. Een griezelfuif met horrorsnoep waar je croque monsieurs strijkt en de Zohrasong zingt.

Griezelfuif met horrorsnoep

Richt je klas in. Voor een keertje eens niet met vrolijke vlaggetjes en kleurige slingers. Maak een spooky en allesbehalve feestelijk decor. Serveer snoep en drankjes. Geef de snoep en de drankjes akelige namen en zet er bloedstollende bordjes bij. Bijvoorbeeld:

mensenvlees

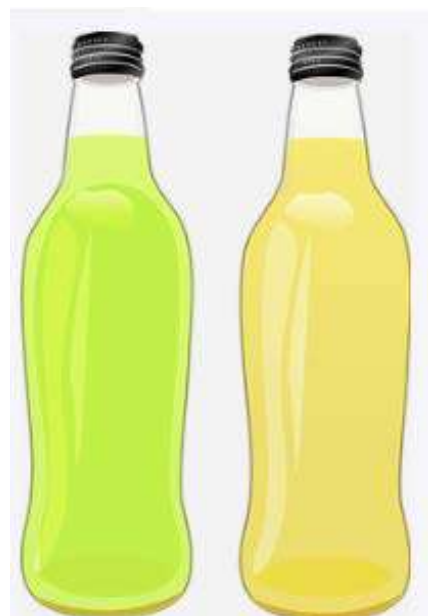
uitgerukte harten

verkoalde vingerkootjes

urine van een azijnpisser

Een croque monsieur ‘strijken’

Zélf s kinderen denken soms eerder klassiek en/of stereotiep.

Help hen die stereotypen te doorbreken.

Onderzoek met hen of je de warmte van een strijkijzer
bijvoorbeeld ook kan gebruiken om te koken.

Breng een strijkijzer, bakpapier of aluminiumfolie, brood, kaas en ham mee.

Prepareer de croques en leg er een laag bakpapier of aluminiumfolie over. Maak het
strijkijzer warm. ‘Strijk’ dan eerst de ene kant van de croque, dan de andere.

Eet de gestreken croques .

Zing de Zohrasong

Vergeet niet om op je feest de Zohrasong te spelen/zingen: [de tekst vind je hier](#).

Van de banlieues naar het theater: Yamina Takkatz

huisartiest van De Studio

interview Floor Deckx & Simon De Vos *foto's* Katoo Peeters

Met *Zohra's feestje* puurt De Studio-huisartiest Yamina Takkatz gloedvol jeugdtheater uit de verhalen die haar nauw aan het hart liggen: de Berbersprookjes uit haar jeugd. Die jeugd speelde zich af in de banlieues van Parijs - het Algerijnse familieverleden smeulend op de achtergrond. 'Mijn grootouders hebben hun oorlogstrauma's onbewust doorgegeven aan hun kinderen.'

Wanneer we haar vragen om haar artistieke 'product' te omschrijven, denkt Yamina Takkatz even na. 'Ouh là là ... moeilijke vraag. Ik denk dat ik, zoals veel kunstenaars, theater maak over identiteit, meer bepaald over mijn identiteitsontwikkeling als kind met een migratieachtergrond. Ik kom uit een Algerijns gezin en groeide op in de banlieues van Parijs. De perceptie van de inwoners van de banlieues was en is uitermate negatief: 'het zijn dieven', 'ze zijn werkloos', 'ze plegen veel geweld', 'ze integreren zich niet', ... Sinds 9/11 worden

we ook nog eens allemaal beschouwd als extremistische moslims. Probeer maar eens een positief zelfbeeld te ontwikkelen als puber te midden van zoveel clichés – clichés waar natuurlijk ook een grond van waarheid in zit: omdat er armoede is, is er ook geweld in de banlieues. Een identiteit vormen is voor ieder kind moeilijk, maar zéker voor een kind van migranten. Daarom maak ik theater dat migrantenkinderen inspireert om een positief zelfbeeld te ontwikkelen. Zelf heb ik positieve rolmodellen gemist in mijn jeugd."

Wanneer werd je je bewust van die negatieve beeldvorming rond personen met een migratieachtergrond?
"Rond mijn twaalfde had ik maar één wens: niet Arabisch zijn, blond haar en blauwe ogen hebben. Ik voelde intuïtief aan dat dat beeld wél positief werd gepercipieerd in de samenleving. De worsteling met mijn identiteit bleef aanhouden en op mijn zestiende, toen ik aan mijn eerste jaar op het *lycée* moest beginnen,

wilde ik weg uit de banlieues. Ik ging bewust op zoek naar een studierichting die níét in mijn regio aangeboden werd. Zo kwam ik uit bij filmstudies. In al mijn onwetendheid heb ik me voor die filmopleiding ingeschreven, want cinema stond voor mij gelijk aan Hollywood- en blockbusterfilms zoals *Dirty Dancing*, *Rambo* en *Terminator*. Ik wist zelfs niet dat er zoiets als ondertiteling bestond, ik kende alleen maar gedubde versies van Amerikaanse films.

Je kunt je dus wel voorstellen hoe groot mijn verbazing was toen ik in de eerste les filmgeschiedenis *De zeven samoerai* van Kurosawa voorgeschoteld kreeg. Ik begreep daar werkelijk niets van. Was dit cinema? Dat kon toch niet! Ik was enorm teleurgesteld en zat tijdens die eerste weken vooral te slapen tijdens de filmlessen. Bovendien vond ik totaal geen aansluiting bij mijn medestudenten. Zij kwamen veelal uit welgestelde, intellectuele milieus, en hadden wél al gehoord van François Truffaut en de nouvelle vague. Het was zo erg dat ik overwoog om terug te keren naar de banlieues en toch maar voor mijn aanvankelijke studiekeuze – Italiaans – te gaan.

Tot mijn filmdocent op een dag aankondigde dat Gérard Depardieu de films van John Cassavetes opnieuw had uitgebracht op dvd. Eindelijk een naam die ik wél kende: Depardieu. Die filmuitgaven van

“Een identiteit ontwikkelen is voor ieder kind moeilijk, maar zéker voor een kind van migranten”

hem wilde ik wel een kans geven. En toen ... werd ik verliefd op cinema! Omdat de auteursfilms van Cassavetes niet intellectueel waren en qua thematiek dicht bij mijn leefwereld stonden. Vanaf dat moment heb ik de knop omgedraaid. Ik heb al die klassiekers waarbij ik in eerste instantie lag te slapen omdat ik die auteursfilmcultuur simpelweg nog niet kende, opnieuw bekeken.”

Hoe moeilijk was het om jezelf te handhaven in dat intellectuele milieu?

“Heel moeilijk. Overgaan van de ene klasse naar de andere is niet zozeer een kwestie van tussen twee werelden vallen en in geen van beide thuishoren, het gaat meer over een constante analyse die je in je hoofd uitvoert: hoe moet ik me hier gedragen? Dat voortdurende assimileren verandert je als persoon. Je familie herkent je niet meer, waardoor je geen

plek meer hebt waar je kunt thuiskomen, waar men je onvoorwaardelijk accepteert.”

Olijven

Na haar filmopleiding belandde Yamina in België, waar ze een acteeropleiding afrondde in Luik. Ze leerde er haar huidige man kennen (de muzikant Han Stubbe), ze kregen samen een kind en vestigden zich in Antwerpen.

“Ik besepte dat ik als Franstalige actrice niet gauw aan de bak zou

komen in Vlaanderen en besloot om zelf theater te maken, want ik wist wel dat ik iets te vertellen had. Ik focuste me aanvankelijk op de beeldvorming van Arabische vrouwen, moslimvrouwen, die steevast als een onderdrukte groep geportretteerd worden – ten onrechte volgens mij. Ik wilde de andere kant van dat verhaal belichten. Zo kwam ik terecht bij de Berbersprookjes. Die zijn vaak heel patriarchaal en seksistisch van insteek, maar wanneer je dieper graaft, ontdek je dat zich onder die

“Toen ik in de eerste les filmgeschiedenis De zeven samoerai van Kurosawa voorgeschoteld kreeg, begreep ik daar werkelijk niets van. Ik kende alleen Rambo en Dirty Dancing.”

bovenste laag ook *empowering* boodschappen schuilhouden. In die sprookjes geven vrouwen andere vrouwen tips om te overleven in een patriarchale en seksistische maatschappij.”

Zohra's feestje gaat ook over jouw eigen verhaal: de band met je moeder en vooral je grootmoeder.

“Mijn moeder praatte niet over het verleden. Mijn grootmoeder ook niet, maar dat was vooral omdat niemand ernaar vroeg, want tegen mij vertelde ze wél over haar leven in Algerije. Dat mijn moeder er met haar moeder – mijn grootmoeder dus – niet over praatte, heeft te maken met een soort tactische loyaliteit die bestaat tussen ouder en kind. Als kind vraag je je ouders niet naar hun herinneringen, zeker niet wanneer je intuïtief aanvoelt dat dat pijnlijke herinneringen zijn. Op de ouder-kindrelatie zit veel druk. Dat is een universeel gegeven. In alle gezinnen zie je die dynamiek trouwens,

niet alleen in gezinnen met een migratieachtergrond.”

Het publiek van ouders en kinderen met een migratieachtergrond is notoir moeilijk te bereiken voor theatermakers. Hoe kijk je daarnaar?

“De verwachtingen aan beide kanten zijn verschillend. Programmatoren willen niets liever dan een divers publiek bereiken, maar tegelijk programmeren ze voorstellingen waarmee gezinnen met een migratieachtergrond totaal geen aansluiting hebben. Ik herinner me een programmatrice van een cultureel centrum die

mijn voorstelling *Prins Habat* (2016, red.) boekte. Zij dacht dat dat voldoende was om de Marokkaanse gemeenschap naar haar centrum te lokken. Zo werkt het natuurlijk niet. Veel van die gezinnen hebben niet de gewoonte om naar het theater te gaan, ze kennen het niet. Het is zaak om die migrantenkinderen en -jongeren aan te spreken met iets dat ze kennen. Dat zal een werk van lange adem zijn, maar ik geloof dat het tij gekeerd kan worden.

In mijn werk probeer ik zoveel mogelijk herkenbaar materiaal te gebruiken. De olijven van oma Zohra. Haar zorgzame band met de ezel. De Arabische woorden en uitdrukkingen die ze gebruikt. Het theater heeft vandaag authentieke verhalen nodig, die iets vertellen over de échte geschiedenis van een volk en een antwoord geven op de vraag: op welke manier speelt ons verleden nog steeds een rol in ons leven vandaag? In dat opzicht ben ik heel blij dat ik *Zohra's feestje* nu ook ga spelen in het Red Star Line Museum, dat bij uitstek focust op migratiegeschiedenis.”

Bergdorp

Is theater voor jou een manier van omgaan met het migratieverleden van je familie, dat jouw leven zo sterk bepaald heeft?

(denkt na) “Het creatieproces werkt voor mij zeker helend. Het zorgt voor een erkenning van gevoelens: ja, het wás erg wat

ons volk werd aangedaan in Algerije. Om dat generationele trauma te onderzoeken heb ik mijn familie twee jaar geleden opnieuw opgezocht. Onder meer mijn grootmoeder heb ik toen uitgebreid geïnterviewd. Dat waren heftige gesprekken. Veel elementen uit die gesprekken zijn in *Zohra's feestje* beland, andere wil ik ooit in een voorstelling voor volwassenen verwerken.”

Zoals?

“Ik heb jarenlang geloofd dat mijn grootouders destijds een ongestoord, rustig leventje leidden in hun Algerijnse bergdorp. Dat ze geen last hadden van de oorlog en de Franse kolonisatie. Pas toen ik met mijn grootmoeder ging praten, kwam ik erachter in welke constante angst zij en haar familie moeten hebben geleefd. Vooral de vrouwen kregen het zwaar te verduren, ze moesten voortdurend op hun hoede zijn voor verkrachting door Franse soldaten. Ze ontwikkelden de meest bizarre overlevingsstrategieën: zichzelf insmeren met uitwerpselen bijvoorbeeld, opdat ze zouden stinken. Jonge meisjes moesten trouwen met de oude, alleenstaande mannen van het dorp. Als zo'n meisje dan verkracht zou worden door een Fransman, kon de baby tenminste erkend worden door die oude Algerijn, zodat er op papier geen bastaardkinderen in de dorpsgemeenschap zouden zijn. Dat soort wrede

beschermingsstrategieën waren schering en inslag.

Ander voorbeeld: ik dacht dat mijn grootvader in Frankrijk gearriveerd was per boot, straatarm en alleen. Dat bleek niet te kloppen: hij kwam met het vliegtuig, hij kende al mensen, en hij had vooraf al werk gevonden. Hij heeft zijn clan opgebouwd in erbarmelijke omstandigheden, en zonder enig respect van de buitenwereld, maar niet helemaal from scratch, zoals ik ten onrechte dacht.”

Dat moeten geen gemakkelijke gesprekken zijn geweest.

“Na die zware gesprekken wist ik met mezelf geen blijf meer. Ik kreeg paniekaanvallen. Daarom ben ik naar een psycholoog gestapt die gespecialiseerd is in transgenerationeel trauma. Die zei op een bepaald moment: ‘Jouw familie heeft het externe geweld dat hun is aangedaan, geïnternaliseerd.’ Over het koloniale geweld in Algerije wordt niet gepraat. Niet in de media, niet in onze familie, nergens. Mijn grootouders hebben dat geweld geïnternaliseerd en onbewust doorgegeven aan hun kinderen. Toen die psycholoog dat zei, zag ik ineens hoe zich dat in mijn hele familie manifesteerde. Beetje bij beetje vielen de puzzelstukken in elkaar. Toen heb ik beslist om er onderzoek naar te doen en die gesprekken te voeren. En ooit wil ik een voorstelling maken

over dat transgenerationele oorlogstrauma.”

Een voorstelling voor volwassenen. Dat zou een nieuwe wending zijn.

“Daarom ga ik me er niet halsoverkop aan wagen. Dit verhaal is zo persoonlijk en emotioneel geladen, dat ik het strategisch wil aanpakken. Ook wel omdat ik geloof in de mogelijk grote impact ervan, omdat transgenerationeel trauma voor veel mensen herkenbaar is.”

Het volgende dat op je planning staat, is een Franstalige versie van *Zohra's feestje*. Hoe ambitieus ben jij?

“Mijn honger om internationaal te gaan is groot. Met de Franstalige versie van *Zohra's feestje* kan ik naar Brussel en Frankrijk trekken, wie weet zelfs tot in Québec – wist je dat daar een grote Algerijnse gemeenschap is?” (lacht) Ik voel me enorm gesteund door De Studio. Hier huisartiest zijn is een groot cadeau. Je krijgt alle ruimte om te falen, ik mag hier *casser ma gueule*. (lacht) De Studio is een huis dat zich openstelt voor de wereld daarbuiten, een huis dat er zich van bewust is dat migrantenkinderen die hier in de stad leven en naar school gaan, de toekomst vertegenwoordigen. Voor hen wil ik voorstellingen maken waarin ze zich op een inspirerende, positieve manier gerepresenteerd zien. Zonder de steun van De Studio had ik die artistieke identiteit nooit kunnen ontwikkelen.”

Durf je jezelf een pionier noemen?

“Ik heb subsidies gekregen om mijn familie-onderzoek naar transgenerationeel trauma uit te voeren, en de jury noemde mijn werk ‘relevant en uniek in het kunstenveld.’ Dus ja, ik denk wel dat ik mag zeggen dat ik pionierswerk verricht.” ■

“Overgaan van de ene klasse naar de andere is niet zozeer een kwestie van tussen twee werelden vallen, het gaat over een constante analyse die je in je hoofd uitvoert: hoe moet ik me hier gedragen?”